

Forskning viser at overgrep og vold mot eldre ikke er isolerte hendelser. Det er vanlig i sykehjem, skriver kronikkforfatteren.

ILLUSTRASJONSFOTO: SCANPIX

Overgrep mot eldre

Overgrep mot eldre er et alvorlig problem og mer utbredt enn vi liker å tro – også innen offentlig helsetjeneste.

Overgrep og vold mot eldre defineres som en enkelt handling, gjentatte handlinger eller mangel på handlinger hvor det er forventning om tillit. Handlingene forårsaker krenkelse, skade, nød og lidelse. Opplevelse av utrygghet og ensomhet blir en følge.

På forstiden i Daily Mail 23. november i fjor sto det med fet skrift «Cruelty of the carers» og «Thousands of elderly people are being abused and neglected in their homes by the very staff meant to care them».

Er det slik i Norge? Utsettes eldre for overgrep av offentlig ansatte? Svaret er ja, det skjer. Og det skjer ofte at eldre blir fratatt sin verdighet for offentlig ansatte. Dette forties og er henvisning til et liv i skyggen.

Noen fakta om hvordan eldre blir krenket og umyndiggjort: Fra 1990-tallet er overgrep mot eldre fokusert på av flere forskere, blant andre Wenche Malmedal i hovedoppgaven «Noen må følge bedre med» (1998).

Året etter publiserte hun «Sykehjemmets skyggesider», hvor gjennomgående tema var at eldre ble fratatt selvbestemmelse og verdighet ved eksempelvis neglisjering, latterliggjøring, isolering og overmedisinering for å være mindre krevende.

Publisering av forskningsresultat i 2009 viste at mange eldre ikke får den respekt og trygghet de har behov for – og rett til.

Den europeiske Menneskerettskonvensjon artikkel 8 slår fast at «enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i

KRONIKK Målfrid Tjoland Kolnes

Høgskolelektor i sykepleiefag. Leder av videreutdanning innen rusproblematikk HSH. Fængselssykepleier Haugesund.

et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet ...»

Daily Mail gir eksempler på vanlige forsømmelser og krenkelser i hjemmetjenesten. Eldre får ikke nødvendig hjelp til matinntak og drikke, penger blir systematisk stjålet, søppel blir ikke fjernet og det tas private mobil-samtaler over hodet på den eldre.

Malmedal dokumenterer overgrep som ofte finner sted på sykehjem. Nevnes kan det å gå inn på rom uten å banke på, latterliggjøring og devaluering av den eldre foran andre, fratatt mulighet til å bruke alarm, bruk av bleier der dette ikke er nødvendig og forsømmelse av nødvendig munnstell. Knut Engedal viste i 2001 at 79 prosent av de undersøkte avdelinger brukte tiltak som begrenset eldre beboeres rettigheter.

Samme forsker skrev rapporten «Makt og avmakt», der det vises til at det er de dårligst fungerende, mest hjelpetrengende eldre som i størst grad utsettes for rettighetsbegrensninger og tvangstiltak.

Skremmende. Hvorfor har ikke media fokus på dette?

Eldre som er i behov av hjemmetjeneste og sykehjem er prisgitt de personer som trer inn i deres hjem og deres rom. De «flinkeste» får best service, de svakeste og kronisk syke får forholdsvis minst. Hva da med de som har uku-

Jeg skal ikke gi svar, men jeg er kjent med en rekke barrierer i og rundt hjelpeapparatet som eldre og deres pårørende møter.

Innenfor hjelpeapparatet er det tidvis vanskelig å få til nødvendig samarbeid. Uavklart ansvar skaper «gråsoneproblematikk» der ingen har eller tar helhetsansvar. Administrativt adskilt enhet mellom hjelpeinstanser frustrerer. Eksempelvis brukte jeg timer i telefonen for økonomi til briller for pasienten med minus 14 .... opptatt, automatisk svar, trykk 2 ..., om annen henvendelse «vent på svar»...

Den største utfordringen med hensyn til vold, overgrep, umyndiggjøring og omsorgsvikt er en følelsesmessig blokkade hos profesjonelle.

Aakre skriver «Både posisjonsmakten, den faglige og språklige makten og ikke minst godhetsmakten kan sære, krenke og gi sterk opplevelse av avmakt. Hvis hele kulturer venner seg til å gå på akkord med verdighetskrevne kan det bidra til å sette krenkelse i system» (Tidsskriftet Sykepleien sept 2008).

Malmedals forskning viser at overgrep ikke er isolerte hendelser. Det er vanlig i sykehjem.

Risiko for overgrep i institusjon eller fra ansatte i hjemmetjenesten er størst dersom personal har lav selvtillit, lite opplæring, mangler støtte fra ledelsen, får utilstrekkelig veiledning og institusjonen har få ansatte (spesielt om natten) og mange ekstravakter.

Hva skal vi gjøre når vi er kjent med krenkelser, vold og overgrep også innenfor hjelpeapparatet? Si ifra!

Du kan også kontakte Vern for eldre sin nasjonale kontaktelefon.

Vis mot og lojalitet mot den eldre. I hovedsak er det spørsmål om kompetanse, organisering og samarbeid på